

Мысаллардағы «мурнына самал ениў» - өсиў, «пейли та-райыў» - қызғаныў-қызғаныш, «етек-жеңди түриў» - кири-сиў, түймедейди түйедей қылыў-кишкене затты үлкен етип көрсетиў фразеологиялық сөз дизбеклериниң курамына «батпан», «дым», «дурыслап», «ис көрген» сөзлери қосылып, еле де күшейтирилип берилген. Бунда *мурнына самал ениў* – фразеологизми ержетиў, өсиў мәнилерин билдиреди. Бизиң мысалымыздағы қосық қатарларында берилген **хәр мур-нында батпан самал** – фразеологизми менменсиў, менсин-беў мәнилеринде берилген болса, *түймедейди түйедей қы-лыў* - кишкене затты үлкен етип көрсетиў. **Түйедей ис көр-ген түймедей басың** фразеологизми - жас бола турып басы-нан қыйыншылықларды өткердиң деген мәниде қолланған. Бул қосық қатарларындағы фразеологизмлер өзгеше түс алып, пикирди өткирлестирип берийге себепши болып тур.

Сондай-ақ жай түриндеги фразеологизмлер шайыр шығармаларының да улыўма тилдеги фразеологизмлер мәнилес болған фразеологизмлер менен қахарманның харак-терин берийде қолланылады. Мысалы:

Самалдай жөн-алды есип барасан
Журттың мыш-мыш сөзи дурыс болып шықты
«Еме билген қозы еки саўлықты»
«Бирден емер» деген. Бәле екенсең.

«Актрисаның ығбалы»

Бунда «еме билген қозы еки саўлықты бирден емер» фразеологизми берилген «бир оқ пенен еки қоянды атыў» фразеологизми менен мәнилес болып «еки жумысты бир питкерий», ауыспалы мәнисинде қолланылып тутас бір об-разлы мәни билдирип тур.

Фразеологиялық сөз дизбеклериниң курамы менен куры-лысы айырым жағдайларда семантикалық жақтан азлы-көп-ли өзгерислерге ушыраған түрлери көркем шығармалар-да әсиресе, поэзияда көп ушырасады. Фразеологиялық сөз дизбеклериниң курамындағы сөзлердиң басқа сөзлер менен аўмастырылып берилиўи мүмкин. Олардың көркем шығармаларда көркемлик хәм стильлик максетлерге бола өзгертилип қолланылыўы хәр түрли усыллар аркалы жүзеге асады. Теңлес еки компонентли фразеологизмлерде бир компоненттиң түсирилип қолланылыўы поэзияға тән кубы-лыс. Усы усыл менен қолланған фразеологизмлердиң жеке курылысында ғана емес, ал семантикалық тәрепинде де өз-герис болыўы мүмкин. Бул жағдайларда еки компоненттиң бир сыңары қолланғаны менен, жуп компонент аркалы бери-летуғын мәни толық берилсе, ал айырым жағдайларда дәстүрий мәниден сәл ауысып, басқашарақ мазмунды, уақыяны, кубылысты билдирий де мүмкин [3:94].

Шайыр И.Юсупов шығармаларында теңлес еки компо-нентли фразеологизмлердиң бир компонентиниң түсирилип қолланылыўы жағдайларын ушыратамыз. Мысалы:

Күшлилер әззини қакбайлап шетке,

Әдебиятлар

1. Бердимуратов Е. Әдебий тилдиң функциональлық стильлериниң раўажланыўы менен қарақалпақ лексикасының раўажланыўы. -Нөкис: 1973.
2. Абдуллаев А. Ўзбек тилида экспрессивлиқниң ифодаланиши. –Тошкент: 1983.
3. Айназарова Г. Қарақалпақ тилинде теңлес еки компонентли фразеологизмлер. -Нөкис: 2005, 94-б.
4. Бердимуратов Е. Ҳәзирги қарақалпақ тили лексикологиясы. -Нөкис: 1994.
5. Ҳәзирги қарақалпақ тилиниң грамматикасы. -Нөкис: 1992.

Мақолада И.Юсупов шеърларида фразеологик ибораларниң қўлланиш хусусиятлари ўрганилған ва уларниң образлиқлиқни ифодалаш имкони-ятлари очиб берилған.

В статье изучаются особенности употребления фразеологических фраз в стихах И.Юсупова и раскрываются возможности выражения их образа.

The article deals with the peculiarities of using phraseological words in the poetry of I.Yusupov and facilities of their image have been revealed.

READING AS ONE OF THE MAIN SKILLS IN TEACHING ENGLISH

B.A.Arzieva- assistant teacher

A.Tajetdinova – a student of the 2-nd course

Nukus State Pedagogical Institute named after Ajiniyaz

Таянч сўзлар: асосий мохият, мураккаб машк, сўзни билиш, тушунча, ўрганилаётган тил, овоз чиқариб ўқиш, овоз чиқармасдан ўқиш, тушу-нарли бўлмаган нарсаларни англаб, тушуниб олиш, сакраб ўқиш (қаторларни ташлаб), қиска тўхташ, томошабоп, тинглаб тушуниш, ушлаб ўрганиш, хор билан айтиш, керакли (зарур), эшитишга онд тушунча.

Ключевые слова: основное умение, комплексное упражнение, распознавание слов, понимание, изучаемый язык, читать в слух, расшифровы-вать, прыгать, останавливаться, зрительный, слуховой, кинестетический, повторять хором, необходимый, слуховое понимание.

Key words: main skill, complex activity, word recognition, comprehension, target language, aloud reading, silent reading, deciphering, to jump, halt, visu-
al, auditory, kinesthetic, to repeat in chorus, indispensable, aural comprehension.

Reading is one of the main skills that a pupil must acquire in the process of mastering a foreign language in school. Reading is understanding written texts. It is a complex activity that involves both perception and thought. Reading consists of two related processes: word recognition and comprehension. Word recognition refers to the process of perceiving how written symbols correspond to one's spoken language. Comprehension is the process of making sense of words, sentences and connected text. Readers typically make use of background knowledge, vocabulary, grammatical knowledge, expe-rience with text and other strategies to help them understand written text. Through reading in a foreign language the pupil enriches his

«Кой дерге хожа жок» деген усы-да!
«Көрсеткен рәхәтли күниң усы ма?»
Ақ кеўлиңнен араласып жасасан,
Алаламас, **қанатлыға қақтырмас.**

«Төртликлер»

Биринши мысалда теңлес еки компонентли фразеологиз-мниң биринши компоненти «ай дейтуғын әже жок» компо-ненти, ал екынши мысалда «тумсықлыға шоқытпмай» екын-ши компоненти түсирилип қолланған. Еки компоненттиң бир сыңары қолланса да автордың шеберлиги нәтийжесинде дәстүрий тутас мазмун, дәл толығы менен жеткериледи. Бул фразеологизмлер тилинде жийи қолланған нәтийжесин-де толық мәни түсиниледи.

Шайыр шығармаларында «Ай дейтуғын әже, кой дей-туғын хожа жок» теңлес еки компонентли фразеологизми менен мәнилес мынадай фразеологиялық сөз дизбеклери де қолланған.

Сен кирмеген бул үйдиң,
Хәзир есик төри жок.
«Кел, иним, отыр» дейтуғын
Төреси пүтин бийи жок.

«Беглигинди бузба сен»

И.Юсупов қарақалпақ тилиниң лексикалық байлықлары-нан жүдә шеберлик пенен пайдаланған шайыр. Сонлықтан оның шығармаларында фразеологиялық сөз дизбеклериниң хәр бир қатарда қолланғандығын көреміз. Мысалы:

Шексиз жазийраны баўырына басып,
Үскини қуйылып жатты тил қатпай

«Дала әрманлары»

Гейде өзинен зор күшке жолығып
Көзи орнына түсип, мурны уўылар

«Ески фонтан ертеги»

Ағасына арқа сүйеп өскенлер,
Онша **мисе тутпай** қарады саған.

«Қайта қурыўдың балларына»

Биринши мысалдағы баўырына басыў, үскини қуйылыў, тил қатпай фразеологизмлери кең даланы сүүретлеў ушын қолланса, екынши мысалдағы көзи орнына түсиў-жуўасыў, мурны уўылар – қарсылыққа ушыраў, жеңилиў мәнилеринде унамсыз қахарманның образын берий ушын қолланып тур. Ал, үшінши мысалда арқа сүйеў – биреўге исениў, мисе тутпай, менсинбеў фразеологизмлери айырым адамларға тән болған менсинбеў сыяқлы унамсыз хәрекетлерин көрсетип тур.

Солай етип, Шайыр И.Юсупов өз шығармаларында фра-зеологиялық сөз дизбеклерин қосық қатарларына сай ықшам, орынлы хәм шебер пайдаланған. Бул шайырдың қарақалпақ тилиниң байлықларын көркем сөз шебери сыпатында образ-лы, тәсирли етип қолланғандығының және бир көриниси.

РЕЗЮМЕ

РЕЗЮМЕ

SUMMARY

miliar grammar material and 6—8 unfamiliar words per 100 words of the text. "Therefore reading is one of the practical aims of teaching a foreign language in schools.

There are two ways of reading: aloud or orally, and silently. People usually start learning to read orally. In teaching a foreign language in school both ways should be developed. Pupils assimilate the graphic system of the target language as a means which is used for conveying information in print. They develop this skill through oral reading and silent reading.

When one says that one can read, it means that one can focus one's attention on the meaning and not on the form; the pupil treats the text as a familiar form of discourse and not as a task of deciphering. "The aim of the teacher is to get his pupils as quickly as possible over the period in which each printed symbol is looked at for its shape, and to arrive at the stage when the pupil looks at words and phrases, for their meaning, almost without noticing the shapes of the separate letters" [2]. A good reader does not look at letters, nor even at words, one by one, however quickly; he takes in the meaning of two, three, or four words at a time, in a single moment. The eyes of a very good reader move quickly, taking long "jumps" and making very short "halts". We can call this ideal reading "reading per se". Reading per se is the end to be attained.

Reading aloud. In teaching reading aloud the following methods are observed: the phonic, the word, and the sentence methods. When the phonic method is used, the child learns the sounds and associates them with graphic symbols — letters. In the word method a complete word is first presented to the child. When several words have been learnt they are used in simple sentences [3]. The sentence method deals with the sentences as units of approach in teaching reading. The teacher can develop pupils' ability to read sentences with correct intonation. Later the sentence is split up into words [3]. The combination of the three methods can ensure good reading.

Pupils are taught to associate the graphic symbols of words with their meaning already learned orally. All the analyzers are at work: visual, auditory, kinesthetic. The leading role belongs to the visual analyzer. It is necessary that the graphic symbols (images) of words should be fixed in the pupils' memory. In teaching English in schools, however, little attention is given to this. Pupils are taught how, "to sound" words rather than how "to read" them. They often repeat words, combination of words without looking at, what they read. They look at the teacher. The teacher does not realize how much he hinders the formation of graphic images (symbols) in the pupils' memory by teaching to read in this way.

Reading in chorus, reading in groups in imitation of the teacher which is practiced in schools forms rather kinesthetic images than graphic ones. The result is that pupils can sound the text but they cannot read. The teacher should observe the rule "Never read words, phrases, and sentences by your self. Give your pupils a chance to read them." For instance, in presenting the words and among them those which are read according to the rule the teacher should make his pupils read these words first. This rule is often violated in school. It is the teacher who first reads a word, a column of words, a sentence, a text and pupils just repeat after the teacher.

Literature

1. French F.G. The Teaching of English Abroad. Oxford University Press, London, 1961, p. 58
2. Jeremy Harmer. How to teach English. Pearson Longman 2007
3. Rogova G.V. Technique in teaching of English language. / Education, 1988
4. Talizina N.F. Pedagogics/ 1998
5. <http://esl.about.com>
6. <http://www.readingrockets.org/teaching>

РЕЗЮМЕ
Мақолада инглиз тилини ўқитишда «ўқиш»нинг асосий аҳамиятга эга эканлиги ҳақида сўз боради, ўқишнинг турлари, овоз чиқариб ва овоз чиқармасдан ўқиш турлари ҳақида ҳам маълумотлар берилган. Ўқиш – ҳусусан, илмий аҳамиятга эга бўлиб, у бошқа тилни ўрганишда ёзиш ва гапириш кўникмаларини шакллантиришга ёрдам беради.

РЕЗЮМЕ
Статья посвящается изучению важного вида языковой деятельности-чтения в обучении английскому языку. Рассматриваются разные виды чтения -чтение вслух и чтение про себя, а также различные методы обучения чтению. Чтение является также важным для развития таких видов языковой деятельности как говорение и письмо.

SUMMARY
The article deals with the study of one of the important language skills as reading in teaching English. The author also studies various kinds of reading-reading aloud and silent reading and different methods of teaching reading. Reading is very important for the development of such language skills as speaking and writing.

SPEAKING ACTIVITIES AND GAMES USED IN TEACHING FOREIGN LANGUAGE

Z.KH.Elmutarova - Foreign languages department

Nukus State Pedagogical Institute named after Ajiniyaz

Таянч сўзлар: тил, билим, гапириш, топширик, имконият, нутқ, тараккиёт, фойдали, хотира, алоқа.

Ключевые слова: язык, знание, говорение, задание, возможность, речь, развитие, полезный, память, связь.

Key words: language, knowledge, speaking, task, opportunity, speech, development, useful, memory, communication.

Language came into life as a means of communication. It exists and is alive only through speech. When we speak about teaching a foreign language, we first of all have in mind teaching it as a means of communication.

Teaching begins with presenting a letter to pupils, or a combination of letters, a word as a grapheme. The use of flash cards and the blackboard is indispensable.

When teaching reading the teacher needs a set of flash cards at hand. If the teacher uses the blackboard instead he can write printed letters on it and pupils can recollect the words they have learnt orally which have this or that letter, compose a word, etc.

The same devices are applied for teaching pupils to read words, the task being different, however:

(a) pupils choose words which are not read according to the rule, for example: *lake, plane, have, Mike, give, nine;*

(b) pupils are invited to read the words which they usually mis-read:

yet — let	form — from	come — some	does — goes
cold — could	called — cold	wood — Would	walk — work

(c) pupils are invited to look at the words and name the letter (letters) which makes the words different:

Though-	through-	hear - near	hear - hare
thought	though		
since-science	With-which	contentcontext	country — county

(d) pupils in turn read a column of words following the key word

(e) pupils are invited to pick out the words with the graphemes *oo, ow ea, th, ...*

Silent reading. In learning to read pupils widen their eye span. They can see more than a word, a phrase, a sentence. The eye can move faster than the reader is able to pronounce what he sees. Thus reading aloud becomes an obstacle for perception. It hinders the pupil's comprehension of the text. It is necessary that the pupil should read silently. Special exercises may be suggested to develop pupils' skills in silent reading. For instance, "Look and say, read and look up." (M. West) To perform this type of exercises pupils should read a sentence silently, grasp it, and reproduce it without looking into the text. At first they perform such exercises slowly. Gradually the teacher limits the time for the pupils' doing the exercises. It makes them read faster and faster. All this lead to widening their eye span.

It's necessary to teach reading right way and spare much attention. The teacher can use the different ways for developing pupil's ability to read. We viewed some of them in this work. Of course it's necessary to teach pupils read letter, word, word-combination, also it's important to teach them comprehension text in whole. Usually pupils taught how "to sound" word rather than how "to read" them. They repeat words, combination of words without looking at them. Therefore it's important to use flash card and visual aids.

In teaching pupils to read much attention should be given to the development of their ability to guess. In this work were presented some of ways how to do it. The work must be carried out in a way which will be interest to pupils and develop not only their reading ability but their aural comprehension and speaking abilities as well. Teacher should use definite ways in teaching reading, because of it's ways different for different pupils and class.